

TEKST: INGRID ANK, AKADEMLEDER OG REDAKTØR

Jeg er levende i en levende verden

Man kan synes, vi burde kunne sige os det selv: Livet er ikke kun i dig, men også uden for dig. Og det betyder, at du ikke kan kontrollere alting omkring dig, men indgår i et vekselvirkningsforhold med en levende verden. Men det kan vi åbenbart ikke, og derfor er det velgørende, at sociologen Hartmut Rosa siger det for os – og til os

Titel / Det ukontrollerbare
Forfatter / Hartmut Rosa, oversat af Hanne Sander
Forlag / Eksistensen 2020
Sidetæl / 111 sider
Pris / 189 kr.

Det kan virke, som har Hartmut Rosa profetiske evner. Som om han kunne forudsige, at i 2020 ville en uregerlig virus bevæge sig fra flagermus til desmerkatte og videre til mennesker via et kød- og dyremarked i Wuhan i Kina (som den endnu ubekræftede teori lyder). I 2018 udgav Hartmut Rosa, professor i sociologi ved universitetet i Jena, den lille bog *Unverfügbarkeit*, der nu er udkommet på dansk med titlen *Det ukontrollerbare* (Eksistensen 2020). Bogen er en velskrevet introduktion til begrebet 'resonans', som Rosa har arbejdet med i flere år. I sidste kapitel skriver han om "det ukontrollerbares tilbagevenden som monster," hvor pointen – meget kort fortalt – er, at vores bestræbelse på at beherske verden og få den under kontrol vender sig imod os selv.

Rosa nævner selv klimaforandringerne som en måde, hvorpå verden 'slår igen', når vi bemægtiger os den. Men coronavirus kunne være et andet eksempel, og den seneste tid er Rosa da også blevet interviewet flere steder – også i danske medier – om den krise, vi lige nu står i. I dagbladet *Information* (17. april 2020) lader interviewereren Mattias Sonne afsættet for samtalen være vores tætpakkede kalendere, som vi nu har fået et vink med en vognstang om måske er *for* tætpakkede: Noget er galt i den måde, vi har indrettet os på, og nu er måske chancen for at skabe forandring.

Ikke desto mindre er Rosa ikke brugbar som det orakel, han i nogen grad bliver gjort til. Nok er noget galt, måske endda helt galt, men der er ikke nogen løsning. Eller rettere: Det, der virkelig er galt, er, at vi tror, der skal findes en 'løsning'.

Min omverden er ikke død, men levende

Ifølge Rosa befinder vi os i anden fase af moderniteten. I den første fase skulle verden erobres, nye opdagelser, mere viden, uendelige muligheder, "hurtigere, højere, længere" (som OL's motto lyder). Her i anden fase er ekspansionsbevægelsen blevet en tilstand: Hvis ikke du er i vækst, er du i tilbagegang. Gå flere skridt, tjen flere penge, rejs mere, læs flere bøger osv. Alt, hvad dit liv indeholder, formuleres (af os selv) som et optimeringsfelt, selv det at 'blive bedre til at slappe af'. Men målet er

samtidig nu langt mindre end i første fase, det handler ikke om at nå længere op, men om at holde sig stående på rulletrappen. Derfor er kravet om vækst også konstant – man kan ikke stå stille, så falder man. Udover at dette vel for mange kan genkendes som indlysende stressfremkaldende, så er problemet ifølge Rosa, at med denne tilgang gør vi verden til et 'aggressionspunkt', noget vi skal overvinde og få under kontrol. Og dermed bliver det, vi vil i kontakt med, som vel kort sagt er 'livet', til noget tomt og dødt.

Alternativet til at behandle verden som noget, der skal overvindes eller besejres, er det, Rosa, beskriver som resonanserfaringen. Det handler om at få øje på, at min omverden ikke er død, men levende, at den kalder på mig, og at den svarer mig, når jeg henvender mig til den – hvad enten 'den' er et stykke musik, et menneske eller udsigten fra mit køkkenvindue. Men den svarer mig vel at mærke på en måde, som jeg ikke kan kontrollere, for den er levende som jeg selv. Og derfor er 'resonans' ikke navnet på den kur, vi jagter, snarere er det en beskrivelse af et vilkår, vi har glemt, at vi lever under: Verden uden for os selv er levende. Den reagerer uforudsigeligt, den kalder, den svarer – og nogle gange svarer den ikke.

Vi er også selv levende, og Rosa taler bestemt ikke for, at vi skal blive passive i samtalen med verden og overlade alt til tilfældighederne. Han sammenligner resonanserfaringen med kunstnerens evne til både at dygtiggøre sig og at kunne lytte til og gribe det, der kommer 'ufortjent'.

Siger Rosa noget, vi ikke allerede burde vide?

Det er ikke nødvendigvis Rosas egen skyld, men man kan synes, der er noget lidt skørt ved den orakel-status, han nærmest er blevet tillagt. For peger han ikke 'bare' på erfaringen med liv? At verden omkring mig er lige så levende og egensindig, som jeg selv, og det er den verden, jeg er i, og som mit liv skal forsøge at lykkes i forhold til.

Ikke desto mindre er Rosa ikke brugbar som det orakel, han i nogen grad bliver gjort til. Nok er noget galt, måske endda helt galt, men der er ikke nogen løsning. Eller rettere: Det, der virkelig er galt, er, at vi tror, der skal findes en 'løsning'!

Man kan drage mange paralleller til andre tænkere, hvilket Rosa også selv gør. Han nævner fx teologen Rudolf Bultmann, fra hvem resonansbegrebet stammer. Jeg kommer også til at tænke på filosofen Hannah Arendt (som han også nævner) og hendes analyse af, at både det at blive behersket og at herske over er en form for ufrihed, og at frihed derimod er at kunne igangsætte initiativer ind i en verden, der reagerer (uforudsigeligt) derpå. I en dansk sammenhæng kunne man også spørge, om hans begreb om 'resonans' ikke svarer meget godt til det grundtvigske begreb om 'vekselvirkning'? At vi bliver til, lever og udfolder os i forhold til en verden og en sammenhæng, der både kalder og svarer, at vi er historiske – dvs. handlende – væsner, der lever et uforudsigeligt liv i en uforudsigelig verden.

Men én ting er, at Rosa selvfølgelig trækker på andre tænkere. Noget andet er, at det virker så velgørende og tiltrængt, at nogen siger til os, at vi ikke kan totalkontrollere verden omkring os. Tænk sig, at vi ikke længere kan sige os selv det? Det siger vist mere om os, end det siger om Rosa!

Det ukontrollerbare er en letlæst, velskrevet og veloversat introduktion til et livsvigtigt emne. Og til den der mangler 'ammunition' (for at bruge et upassende aggressivt ordvalg) i fx uddannelsespolitiske diskussioner, er Rosas bog og vokabular en glimrende støtte. Med *Det ukontrollerbare* under armen har man et godt afsæt til at indgå i diskussioner om, hvorvidt vi skal (fortsætte med at) gøre skolen til et sted, der producerer færdige eksemplarer af arten menneske, eller vi snarere skal bruge kræfterne på at forsøge at give børnene de resonanserfaringer, de længes efter. ■

På dansk er af Hartmut Rosa også udkommet bogen 'Fremmedgørelse og acceleration' (Hans Reitzel 2014) og 'Resonanspædagogik' (Hans Reitzel 2017, skrevet sammen med Wolfgang Endres)